

TYT TARİH · ÜNİTE 4 / 7 · OSMANLI TARİHİ

Osmanlı Değişim Çağı: TYT Hap Bilgi

ÖSYM TYT'de tarihin 3. sorusunu dört kez Osmanlı'nın değişim çağından sordu: Nasuh Paşa Antlaşması, Rami Paşa'nın sanayi düşüncesi, Tanzimat Fermanı ve Meşrutiyet.

Bu dönemin sorularında parça bir sorunu ya da bir tepkiyi anlatıyor ve "bu doğrultuda ne yapıldı?", "hangisi söylenemez?" diye soruyor. Notlar yüzyılları sorun, çözüm arayışı ve sonuç sırasıyla veriyor.

Bu ünite

4 çıkmış soru (2018-2026)

bu bloktan yılda ~1 soru

4 ÖSYM tuzağı

1 ÖSYM bu ünitelerden ne sordu?

4 sorunun 2'si tek konudan geldi: XVII ve XVIII. yüzyıl.

XVII ve XVIII. yüzyıl ■■ 2 soru

2024/3 Safeviler ve Nasuh Paşa Antlaşması 2025/3 Rami Paşa ve yerli sanayi

XIX. yüzyıl: Tanzimat ve Meşrutiyet ■■ 2 soru

2020/3 Tanzimat aydınları ve meşrutiyet 2023/3 Tanzimat Fermanı'na Avrupa'nın tepkisi

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Sosyal Bilimler testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

2 XVII. Yüzyıl: Arayış Yılları

XVII. yüzyıl zaman çizelgesi

- 1590 • Ferhat Paşa Antlaşması: Safevilerle karşı en geniş doğu sınırı.
- 1606 • Zitvatorok: Avusturya imparatoru Osmanlı padişahına denk sayıldı; Avusturya üzerindeki üstünlük bitti.
- 1612 • **Nasuh Paşa Antlaşması**: Safevilerle toprak bırakıldı, barış sağlandı. **TYT 2024/3**
- 1639 • Kasr-ı Şirin: bugünkü Türkiye-İran sınırının temeli.
- 1683 • II. Viyana Kuşatması başarısız; Kutsal İttifak savaşları.

1699 • Karlofça: ilk büyük toprak kaybı; gerileme dönemi başladı.

İçte ve dışta sorunlar

- Ferhat Paşa Antlaşması'ndan sonra Safeviler ham ipeği Anadolu'dan geçirmeden Avrupa'ya satmaya başladı; Osmanlı İran'a gümüş satışını yasakladı. Safeviler Osmanlı'nın Habsburglarla savaşmasını ve Celali isyanlarını fırsat bilip Şirvan, Azerbaycan ve Gürcistan'ı geri aldı; Kuyucu Murat Paşa'nın seferi üzerine 1612'de barış istedi. TYT 2024/3
- Parçadan birden çok sorunla uğraşma, ticari baskı, iç sorunların toprak kaybına etkisi ve Safevilerin Kafkasya'ya genişlemesi çıkar; Safeviler ile Habsburgların ittifak yaptığı çıkmaz.
- **Celali isyanları**: tımar düzeninin bozulması, nüfus artışı ve vergi yükü; Kuyucu Murat Paşa sert önlemlerle bastırdı.
- İslahatçılar: Koçi Bey'in risalesi, Tarhuncu Ahmet Paşa'nın bütçesi, Köprülülerin otoriteyi yeniden kurması; amaç eski düzeni geri getirmektir.

③ XVIII. Yüzyıl: Denge ve Diplomasi

XVIII. yüzyıl zaman çizelgesi

- 1718 • Pasarofça; Lale Devri başladı, Avrupa yakından izlendi.
- 1727 • İbrahim Müteferrika ilk Türk matbaasını kurdu.
- 1739 • Belgrat Antlaşması Fransa'nın arabuluculuğuyla imzalandı; karşılığında kapitülasyonlar 1740'ta sürekli oldu.
- 1774 • Küçük Kaynarca: Kırım bağımsız; Rusya Ortodokslar adına söz hakkı aldı.
- 1793 • III. Selim: Nizam-ı Cedit ordusu ve ilk daimi elçilik (Londra).

Ekonomi ve sanayi arayışı

- Sadrazam Rami Paşa Avrupalıların ham maddeyi Osmanlı'dan alıp işleyerek geri sattığını söyledi, alet ve malzeme sağlayıp ham maddeyi yurt içinde işlemeyi önerdi: **yerli sanayi** kurmanın gerekliliği. TYT 2025/3
- Avrupa'da sanayi ve ticaret büyürken Osmanlı ekonomisi ham madde satan bir yapıya kaydı; kapitülasyonlar yerli üretimi zorladı.
- XVIII. yüzyılda ıslahat Batı'yı örnek almaya başladı: önce askerî alanda, sonra eğitim ve diplomaside.

4) XIX. Yüzyıl: Islahatlar ve Fikir Akımları

XIX. yüzyıl zaman çizelgesi

- 1808 • Sened-i İttifak: padişahın yetkisini ayanlarla paylaşan ilk belge.
- 1826 • Yenigeri Ocağı kaldırıldı.
- 1839 • **Tanzimat Fermanı**: can, mal ve namus güvencesi, kanunun üstünlüğü. TYT 2023/3
- 1856 • Islahat Fermanı ve Paris Antlaşması: Osmanlı Avrupa devletler hukukuna alındı.
- 1876 • **I. Meşrutiyet** ve Kanun-ı Esasi: ilk anayasa, ilk meclis. TYT 2020/3
- 1878 • II. Abdülhamit Meclis-i Mebusanı kapattı.
- 1908 • II. Meşrutiyet: İttihat ve Terakki iktidara yürüdü.

Tanzimat Fermanı ve Avrupa

- Avusturya'nın Metternich'i fermanı "Avrupalı reform zihniyeti çöküşü hızlandırır" diye eleştirdi, Fransa ve İngiltere olumlu karşıladı: devletler fermanı kendi sistemleri ve çıkarları doğrultusunda yorumladı. TYT 2023/3
- Parçada fermanın Osmanlı'yı Avrupa devletler hukukuna soktuğu ya da büyük devletler arasındaki dengeyi değiştirdiği yok; Osmanlı bu hukuka 1856 Paris Antlaşması'yla alındı.

Fikir akımları

AKIM	AMACI
Osmanlıcılık	Din ve soy ayrımı yapmadan herkesi Osmanlı vatandaşı olarak birleştirmek; Tanzimat ve Meşrutiyet bu akımla açıklanır TYT 2020/3
İslamcılık	Müslümanları halifenin etrafında birleştirmek; II. Abdülhamit döneminde öne çıktı
Türkçülük	Türk milletini esas almak; Balkan Savaşları'ndan sonra güçlendi
Batıcılık	Batı'nın bilim ve kurumlarını bütünüyle almak

Meşrutiyete giden yol

- Tanzimat aydınları Balkan isyanlarının bitmesi için Osmanlılıkta birleşmeyi ve Batı tarzı yenilikleri istedi; bu doğrultudaki adım **meşrutiyetin ilanı**: halkın temsilcileri yönetime katıldı. **TYT 2020/3**
- Sened-i İttifak (1808) ayanlarla yapıldı, Yeniçeri Ocağı (1826) askerî bir düzenlemeydi; ikisi de Tanzimat aydınlarının Osmanlılık hedefinin sonucu değil.
- Genç Osmanlılar (Namık Kemal, Ziya Paşa) anayasa ve meclis istedi; 1876'da Kanun-ı Esasi ilan edildi.

5) ÖSYM'nin Kalıbı

ÖSYM'nin dört sorusu

SORU	KİLİT NOKTA
Tanzimat aydınlarının hedefi	Osmanlılık ve Batı tarzı yenilik: meşrutiyetin ilanı. TYT 2020/3
Tanzimat'a Avrupa'nın tepkisi (I-II-III)	Sadece I: devletler kendi çıkarlarına göre yorumladı. TYT 2023/3
Safeviler ve 1612 barışı	Safevi-Habsburg ittifakı yok; söylenemez. TYT 2024/3
Rami Paşa'nın önerisi	Ham maddeyi yurt içinde işleyen yerli sanayi. TYT 2025/3

6) ÖSYM tuzakları: tek sayfada

Her çıkmış sorunun bir tuzağı var. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1) Tanzimat aydınlarının Osmanlılık hedefinin sonucu meşrutiyetti; Sened-i İttifak ya da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması değil. **TYT 2020/3**
- 2) Tanzimat Fermanı'nın Osmanlı'yı Avrupa devletler hukukuna soktuğu parçada yok; bu 1856'da oldu. **TYT 2023/3**
- 3) Safeviler Habsburglarla ittifak yapmadı; Osmanlı'nın Habsburglarla savaşmasını fırsat bildi. **TYT 2024/3**
- 4) Rami Paşa ham madde ihracatını değil, ham maddenin yurt içinde işlenmesini istedi. **TYT 2025/3**

7 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Karlofça Antlaşması Osmanlı'nın ilk büyük toprak kaybıdır. ☐ D ☐ Y
2. Zitvatorok'ta Avusturya imparatoru Osmanlı padişahına denk sayıldı. ☐ D ☐ Y
3. Kasr-ı Şirin bugünkü Türkiye-İran sınırının temelidir. ☐ D ☐ Y
4. İlk Türk matbaasını İbrahim Müteferrika kurdu. ☐ D ☐ Y
5. Sened-i İttifak padişahın yetkilerini halkla paylaştı. ☐ D ☐ Y
6. Tanzimat Fermanı kanunun üstünlüğünü kabul etti. ☐ D ☐ Y
7. I. Meşrutiyet'le Osmanlı'da ilk anayasa ilan edildi. ☐ D ☐ Y
8. Osmanlıcılık Müslümanları halifenin etrafında birleştirmeyi amaçlar. ☐ D ☐ Y
9. Küçük Kaynarca'yla Kırım Osmanlı'ya bağlandı. ☐ D ☐ Y
10. III. Selim Londra'da ilk daimi elçiliği açtı. ☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. D 1699; Macaristan'ın büyük bölümü kaybedildi.
2. D 1606; arşidükün sadrazama denkliği 1533'teydi.
3. D 1699 antlaşmasıyla çizilen sınır büyük ölçüde sürdü.
4. D 1727, Lale Devri.
5. Y Yetkiler ayanlarla paylaşıldı.
6. D Can, mal ve namus güvencesi de verildi.
7. D 1876 Kanun-ı Esasi.
8. Y Bu İslamcılık; Osmanlıcılık din ayrımı yapmaz.
9. Y Kırım bağımsız oldu; 1783'te Rusya ilhak etti.
10. D 1793; diplomaside kalıcı temsil başladı.

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Sosyal Bilimler testi).